

УДК 338.10:334.73

## ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ

*І. Іваницький, к.е.н., О. Рубай, к.е.н.  
Львівський національний аграрний університет*

**Постановка проблеми.** Ринкові умови господарювання в АПК передбачають побудову нової структури економіки, а саме розвиток аграрного підприємництва, значні зміни в організації виробничої діяльності, у тому числі й на засадах кооперації. Кооперація як особлива форма виробничої та соціальної діяльності є складовою соціально-економічних перетворень на селі, визначає форму господарювання чи тип підприємства, а сьогодні виступає як спосіб виживання сільськогосподарських товаровиробників.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Світовий та вітчизняний досвід свідчить, що розвиток сільськогосподарської кооперації є складовою частиною ринкової трансформації, яка відбувається в сільському господарстві. Питання розвитку кооперації та кооперативного руху висвітлені в працях багатьох учених-економістів, у тому числі й українських, серед яких М.Малік, В.Месель-Веселяк, В.Зіновчук, П.Саблук, О.Крисальний, В.Юрчишин та ін. Проте в умовах реформування на шляху розвитку кооперації стоїть чимало проблем, які пов'язані з відсутністю сприятливих умов з боку держави для успішної діяльності кооперативів.

**Постановка завдання.** В умовах, коли значна кількість аграрних підприємств перебуває у кризовому стані, все більшого значення набуває розвиток кооперації. Саме кооперація в аграрному секторі економіки дає змогу використовувати переваги як великого, так і дрібного товаровиробника. Сьогодні розвиток кооперації на селі зводиться до створення організаційних структур і характеризується спонтанністю та неузгодженістю дій органів державної влади щодо засад створення і діяльності кооперативів. Метою нашого дослідження є узагальнення теоретичних положень щодо становлення та розвитку кооперації в сільському господарстві.

**Виклад основного матеріалу.** У перекладі з латинської термін «кооперація» означає співробітництво. Трактують його в економічній літературі є безліч, проте найбільш узагальненим, на нашу думку, є таке: кооператив є підприємством корпоративного типу, створеним шляхом добровільного об'єднання матеріальних внесків і зусиль сільськогосподарських товаровиробників-власників (громадян та юридичних осіб), організацій демократичного управління і поділу ризику й доходів відповідно до участі в господарській діяльності цього підприємства [1]. У принципах кооперації відображені такі людські цінності, як свобода, демократія, взаємодопомога, економічна відповідальність, турбота про суспільство та інші, які роблять її привабливою для людей різних сфер діяльності.

Зауважимо, що розвиток сільськогосподарської кооперації спрямовується на виконання двох основних функцій – економічної і соціальної. Сутність економічної функції полягає насамперед у підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва через об'єднання засобів виробництва, коштів і праці, керуючись інтересами

своїх клієнтів – власників; друга функція – це соціальний захист інтересів селян – членів кооперативних формувань [2].

Економічна сутність і соціальна спрямованість сучасної аграрної політики передбачає формування нової структури аграрного виробництва, яка повинна бути орієнтована на реформування цього сектору економіки та систему ринкових відносин. Розвиток сільськогосподарської кооперації є одним з шляхів покращання ситуації в аграрній сфері, тому що дає змогу сільськогосподарським виробникам об'єднати зусилля у здійсненні підприємницької діяльності.

Вигідне географічне положення нашої країни, потужний земельний та ресурсний потенціал формують умови для високопродуктивного землеробства. Близько 6% території Європи, або 60,35 млн га, становить земельний фонд України. У структурі земель переважають родючі ґрунти, найбільш цінні з них – чорноземи, які займають понад 60 % загальної площі орних земель, що становить 7% світових запасів [3]. Проте наявність цих умов не дає гарантій доволі високого рівня розвитку. Незважаючи на пріоритетність сільського господарства як однієї зі сфер матеріального виробництва, держава не в змозі задовольнити власні потреби у продовольстві. Однією з причин такого стану є брак матеріальних і фінансових ресурсів у сільськогосподарських виробників. За цих умов важлива роль належить сільськогосподарській кооперації. Розвиток кооперації у сільському господарстві дасть змогу забезпечити ефективне виробництво та реалізацію аграрної продукції.

Доцільність створення кооперативів зумовлена необхідністю підвищення ефективності та конкурентоспроможності дрібних приватних агропідприємств. Ці господарства у низці регіонів відіграють важливу роль у виробництві сільськогосподарської продукції і є основним джерелом доходів селян. Проте нестача технічних засобів, брак оборотних коштів роблять рівень їх дохідності невеликим. Одним з основних напрямів підвищення ефективності дрібних господарств є їх кооперування. Розвиток сільськогосподарської кооперації є одним зі шляхів поліпшення ситуації в агропромисловому комплексі, оскільки дає змогу виробникам об'єднати зусилля у здійсненні виробничої діяльності, ефективніше використовувати переваги поєднання великого і дрібного сільськогосподарського виробництва.

Зазначимо, що різноманітні кооперативні формування поділяються на такі групи: виробничі, обслуговуючі, комбіновані.

Кооперація широко використовує дрібні форми господарювання, підтримує малі та середні за розмірами підприємства, є основою формування і функціонування відповідних організаційно-правових структур різних типів. Вона робить виробництво масштабним і забезпечує досягнення спільної мети – одержання максимального кінцевого продукту з найменшими затратами. Саме кооперація стоїть на захисті інтересів товаровиробників.

Розвиток кооперативних відносин у сільському господарстві сприятиме створенню нової організаційної структури в АПК, яка зможе компенсувати відсутність підтримки держави в сільському господарстві, одержувати вигоду не тільки від виробництва продукції, а й від інших стадій руху товарної продукції, мати стабільні канали реалізації власної продукції. Власне, сільськогосподарська кооперація як правова та організаційно-економічна форма ведення сільського господарства та підприємництва

зможє забезпечити захист інтересів селян, створити умови для розвитку та зміцнення аграрного виробництва, підвищення конкурентоспроможності продукції сільського господарства. Кооперація сільськогосподарського виробництва повинна поєднуватися з переробкою та реалізацією продукції.

Розвиток сільськогосподарської кооперації можливий тільки за умов чіткого дотримання вироблених і перевірених світовою практикою її основних принципів, забезпечення економічної заінтересованості її учасників. Ці принципи повністю і послідовно повинні бути реалізовані на всіх рівнях створення і діяльності кооперативних структур [4].

Процес формування та розвитку сільськогосподарської кооперації стримується недосконалістю законодавчої бази, слабкою матеріальною базою, відсутністю кадрового потенціалу. У 2009 році Кабінет Міністрів України розробив та затвердив “Державну цільову економічну програму підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період 2015 р.” [5]. Ця програма повинна визначити напрями та пріоритети державної підтримки розвитку кооперації, забезпечити системний підхід у формуванні кооперації у сільському господарстві, що сприятиме розвитку сільських територій та аграрного виробництва.

**Висновки.** У процесі трансформації економіки виникає необхідність активізації процесу створення сільськогосподарських кооперативів. Доцільність створення виробничих кооперативів зумовлена необхідністю підвищення ефективності і конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників. Кооперативна форма господарювання повинна зайняти важливе місце в піднесенні економіки країни.

### **Бібліографічний список**

1. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зіновчук. – К. : Логос, 2001. – 254 с.
2. Малік М. Й. Кооперація в сільському господарстві України: стан та перспективи / М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2005. – № 12. – С. 3-7.
3. Галушко В. П. Формування ринку землі в Україні / В. П. Галушко, Ю. Д. Білик, А. С. Даниленко. – К. : Урожай, 2006. – 277 с.
4. Радченко В. О. Значення сільськогосподарської кооперації у реформуванні економічних відносин на селі / В. О. Радченко // Економіка АПК. – 2002. – № 2. – С. 74-76.
5. Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 р. : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.07.2009 р. № 723 // Урядовий кур’єр. – 2009. – 12 липня.

### **Іваницький І., Рубай О. Теоретичні аспекти розвитку сільськогосподарської кооперації**

Розглядаються питання становлення і розвитку сільськогосподарської кооперації у перехідний період. Визначено роль кооперації в аграрному секторі економіки та її вплив на соціально-економічний розвиток.

**Ключові слова:** кооперація, сільськогосподарська кооперація, обслуговуючий кооператив, аграрний сектор.

**Ivanitskyi I., Rubaj O. Theoretical aspects of agricultural development cooperation**

The issues on formation and development of agricultural cooperation are considered in a transitional period. The role of cooperation is determined in agrarian sector of economics and its impact on social and economics development.

**Key words:** cooperation, agricultural cooperation, service cooperative, agrarian sector.

**Иваницкий И., Рубай О. Теоретические аспекты развития сельскохозяйственной кооперации**

Рассматриваются вопросы становления и развития сельскохозяйственной кооперации в переходный период. Определена роль кооперации в аграрном секторе экономики и ее влияние на социально-экономическое развитие.

**Ключевые слова:** кооперация, сельскохозяйственная кооперация, обслуживающий кооператив, аграрный сектор.